

ISSN 2411-4758 (Print) 2518-1602 (Online)

Native word in ethnocultural dimension, Drohobych, Posvit, 2022, pp. 108-116.

DOI: <https://doi.org/10.24919/2411-4758.2022.242448>

УДК 811.111-25.38

ВІДТВОРЕННЯ ПОРІВНЯНЬ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ ГІЛІАН ФЛІНН «ЗАГУБЛЕНА»

Уляна МИЛЬКУС,

магістр кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська Політехніка» (Львів, Україна) uliana.mylkus.mflz.2020@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7436-2157>

Соломія АЛЬБОТА,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська Політехніка» (Львів, Україна)

Solomiia.M.Albota@lpnu.ua

ORCID: orcid.org/0000-0003-3548-1919

Статтю подано до редколегії / The article is submitted to the editorial board: 5.09.2021.

Статтю опубліковано / The article is published:

Наукова стаття розкриває сутність художнього перекладу. Вона спрямована на визначення стратегій, застосованих перекладачами, при перекладі порівнянь з англійської мови на українську в романі Гіліан Флінн «Загублена».

З'ясовано, що існує шість різних стратегій, які можна застосувати при перекладі порівняння: дослівний переклад; заміна образу; описовий переклад; збереження образу із застосуванням експлікації ознак подібності; заміна образу його поясненням; вилучення. Вибираючи відповідні стратегії, перекладачі повинні враховувати такі фактори, як контекст використання, конотацію, риторичний ефект та стиль висловлювання.

Ключові слова: *художній переклад, стилістичні засоби, стратегії перекладу, тлумачення.*

SIMILE PECULIARITIES IN THE UKRAINIAN TRANSLATION OF THE NOVEL «GONE GIRL» BY GILLIAN FLYNN

Uliana MYLKUS,

Master's student at the Applied Linguistics Department Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine) uliana.mylkus.mflz.2020@lpnu.ua

Solomiia ALBOTA,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Applied Linguistics Department Lviv Polytechnic National University (Lviv, Ukraine) Solomiia.M.Albota@lpnu.ua

Scientific article gives an understanding of the essence of literary translation. The article is aimed at defining strategies used by translators in translating similes from English into Ukrainian in the novel «Gone Girl» by Gilian Flynn and clarifying problems that may arise in translating similes with Ukrainian. To collect the relevant data, all the original text of the novel «Gone Girl» was read to the end, and finally examples of similes were removed from it.

Simile is one of the figures of speech that can be found in any literary text. It makes the language of the text expressive, vivid and alive. It may be difficult for an interpreter to translate this element because different languages have different worldviews and interpretations of similes. For an interpreter, translating such a stylistic tool can be quite difficult, as different languages have different worldviews and interpretations of similes.

There are six different strategies that can be applied to translate the similes. The strategies are: literal translation; replacement of the image with another image; reduction of the simile to its sense; retention of the same image plus explicitation of similarity feature(s); omission of the simile.

The findings of the study show that the translator used all six strategies to translate similes in Ukrainian. In selecting appropriate strategies, translators should take into account such factors as the context of use, connotations and rhetoric and style. This study can help translators and students better understand the stylistic means of the language and the difficulties they can cause while translating, especially in literary text.

Keywords: *literary translation, stylistic means, translation strategies, interpretations.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Важко переоцінити роль художнього перекладу в обміні думками між різними країнами та культурами. Літературний переклад – надзвичайно важлива галузь науки. Його відмінність від інших видів перекладу полягає в тому, що він вимагає окремого методу. Складність перекладу літературного тексту пояснюється високою семантичною «напруженістю» кожного слова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми художнього перекладу досліджували М. Алексєєв, О. Білецький, М. Драгоманов, В. Коптілов, Ю. Левін, О. Потебня, М. Рильський, А. Федоров, І. Франко, О. Чередниченко та ін. Деякі аспекти цієї проблеми відображені в працях А. Волкова, В. Жирмунського, Н. Конрада, Д. Лихачова, В. Матвійшина, М. Храпченка та ін.

Мета статті – проаналізувати відтворення порівняння в українському перекладі роману Гіліан Флінн «Загублена».

Виклад основного матеріалу дослідження. У парадигмі когнітивно-комунікативних досліджень переклад постає таким, що оперує змістом оригінального повідомлення з комунікативним значенням, представленого змістом одиниць мови перекладу, і отримує матеріал, доступний читачам, які повинні стати «співтворцями» нового комунікативного значення. Переклад – це вид мислення та мовлення, але специфіка цієї дії визначає особливості кожного етапу. Вихідним пунктом діяльності перекладача є його розуміння загального значення оригінального тексту, в результаті чого створюється його цілісний образ (Арутюнова, 1988, с. 5).

Термін «переклад» тісно пов'язаний з поняттями «етнокультурна інтеграція», «міжкультурна комунікація», «діалог між культурами» (Альбота, 2021, с. 11). Інтеграція етнокultur – це синтез та засвоєння типологічних особливостей і характеристик різних культур. Точніше, це феномен взаємодії, коли сучасна цивілізація, вектор розвитку якої є результатом глобалізаційних процесів, оновлюється та збагачується через знання нових принципів мислення, культури, тобто через діалог культур. Міжкультурний діалог є одним із найважливіших регуляторів взаємодії у міжнародному співтоваристві, ключовим елементом глобалізації третього тисячоліття (Вольф, 2009, с. 20).

Літературний переклад – один із найяскравіших проявів міжлітературної (а отже, і міжкультурної) взаємодії. Насправді це основна частина національного літературного процесу. Художній переклад має справу не з комунікативною, а з естетичною функцією мови. Художній твір відображає не лише певні події, а й естетичні та філософські погляди автора, його світогляд (Flynn, 2014, р. 90).

Перекладач повинен докласти всіх зусиль, щоб компенсувати нерозуміння читачем мови оригіналу, але не вносити змін до тексту на свій розсуд, щоб він був більш зрозумілим та прийнятним для читачів. Переклад повинен створити у читача той самий образ, те саме враження, яке він мав би, знаючи мову оригіналу. Перекладознавці стверджують, що художній переклад відрізняється від інших видів перекладу тим, що в мовній діяльності не можна покладатися лише на текстове відтворення. Цей процес вимагає не тільки використання попередніх знань та досвіду, а й мовної творчості (Ахманова, 2004).

Художній переклад має на меті передати оригінал твору правильною літературною мовою. Багато дослідників вважають, що найкращі пере-

клади слід здійснювати не шляхом відбору лексичних та синтаксичних еквівалентів, а через пошук художніх зв'язків з мовою. Частина перекладознавців визначають переклад, зокрема й художній, як точне відтворення тексту іншою мовою.

Художній переклад можна вважати мистецтвом, оскільки естетичний ефект перекладеного тексту досягається завдяки копіткій творчій роботі, що полягає у правильному підборі та відповідному використанні мовних засобів. Цей тип перекладу вимагає не лише активного мовлення, вишуканого художнього смаку перекладача, широкого погляду на світ, а й чудового знання іноземних та рідної мов. Художній стиль – один із найдинамічніших функціональних стилів. Новизна та оригінальність висловлювань – запорука ефективного спілкування у художньому дискурсі.

Автор літературного тексту не намагається пристосувати його до «законів жанру», навпаки, він використовує художні прийоми, які зацікавили б читача, та привернули його увагу (Вольф, 2009, с. 29). Художні тексти суттєво відрізняються від текстів інших стилів: по-перше, способом опису дійсності, який подається тут у вигляді образів; по-друге, характером і способом передачі інформації. Не слід забувати про рівень читацької активності: літературний текст передбачає певний ступінь «вгадування», «співтворчості» читача. Важливим при перекладі постає й образ автора, його позиція, відтворення ним національних та культурних настанов (Флінн, 2017, с. 388 – 390).

Художній текст – це складна багатоярусна система взаємозв'язків компонентів і рівнів. При цьому недостатньо лише виявити всі складові частини тексту, оскільки специфіку будь-якого твору становлять не самі елементи тексту, а особливі відносини всередині художньої структури, що визначають функції кожного компонента й естетичну функцію всього твору.

Оскільки кожен художній твір – цілісність, необхідно виявити той компонент художньої структури, який є її організаційним центром. Філологи вважають, що такою поєднувальною ланкою виступає «образ автора». Зокрема, М. Брандес вважає, що «образ автора – це ядро, яке пов'язує всі стилеві засоби в цілісну словесно-художню систему, це внутрішній стрижень, навколо якого групується вся стилістична система твору» (Арутюнова, 1988, с. 27). В. Виноградов писав: «У будь-якій книзі цікаво, перш за все, знайти той кут, під яким автор розглядає життя. А письменники дивляться на одні й ті ж події з різних поглядів: одні – з хиткої під хмарами шпиля вежі, другі – з непохитної скелі, треті – з підвалу» (Арутюнова, 1988, с. 145).

Сучасне розуміння ролі художнього перекладу також трактує його як особливий вид інформаційної діяльності (Арутюнова, 1999, с. 34), як спосіб освоєння світового культурного та інтелектуального простору. Тривимірний зв'язок між автором, перекладачем та читачем породжує безліч міжлінгвістичних, а отже, і міжкультурних контактів. Переклад – один із важливих видів соціальної комунікації, це багатофункціональний соціокультурний феномен (Гак, 1995).

З-поміж усіх стилістичних прийомів порівняння вирізняється своєю неабиякою поширеністю та природністю звучання. Порівняння – це образне вираження, побудоване на зіставленні предметів, понять, станів, які мають певні спільні ознаки, завдяки чому включаються механізми художнього сприйняття.

Проблема встановлення стратегій перекладу художніх порівнянь набуває особливої актуальності в період зародження й розвитку когнітивного перекладознавства, орієнтованого на виявлення ментальних структур, які впливають на перекладацькі рішення в процесі перекладу.

Перекладознавчий аналіз художнього порівняння базується на застосуванні низки підходів. З'ясовано, що калькування образу – найчастотніший серед зазначених способів відтворення порівняння. Пояснюємо це специфічним етнокультурним наповненням образу, його мовним утіленням, особливостями семантики лексем-конституентів та символіки. Утім, дотичність лінгвокультури виявляється в досить частому відтворенні порівняння частковим та повним еквівалентами.

Важко знайти мову, де б не використовувались стилістичні засоби. Протягом історії люди впроваджували стилістичні засоби у свої мови, щоб зробити думку більш яскравою, а розповідь – зрозумілішою та точнішою. Три найважливіші та найчастіше використововані стилістичні засоби – це порівняння, метафора та персоніфікація. Для вивчення техніки перекладу ми вибрали порівняння в романі Гіліан Флінн «Gone girl» – в українському перекладі Наталії Гайдай «Загублена».

Порівняння дуже схожі на метафори, але є одна важлива відмінність: порівняння в метафорі неявне, тоді як у порівняннях явне. Порівняння легше ідентифікувати, оскільки вони вводяться деякими, позначеними словами *as like, as, compare, resemble* тощо.

Порівняння та метафора схожі між собою у багатьох аспектах, але все ж їх можна відрізнити, зокрема, за формою речення та вживання деяких слів чи фраз (Дацько, 1991).

Існує багато способів перекладу метафор та порівнянь. В ідеалі метафору та порівняння слід перекладати, використовуючи еквівалентну

метафору або порівняння в мові перекладу. Однак знайти еквівалентну метафору в мові перекладу не так просто, тому перекладачам потрібні деякі методи, стратегії чи процедури для їх перекладу (Discursive, 2021).

Вчені, які проводили дослідження порівнянь та їх техніки перекладу, зокрема П. Пієріні, обговорювали природу та функції порівнянь. Вони визначають стратегії, які можна застосувати при перекладі порівняння.

Р. Зорівчак у своєму дослідженні визначала способи перекладу українських фразеологічних одиниць порівняльної структури на англійську мову. Вона досліджувала проблеми перекладу порівнянь, що містять національно-культурні компоненти (образи). Існують й інші наукові праці, присвячені цій проблемі, написані К. Мізінім, Л. Назаренко, В. Виноградовим. Проте це питання не втратило своєї актуальності й вимагає подальших досліджень щодо природи та механізмів їх перекладу. Наша робота спрямована на визначення стратегій, що застосовуються перекладачами при перекладі порівнянь з англійської мови на українську в романі Гіліан Флінн «Загублена», та з'ясування проблем, які можуть виникнути під час перекладу порівнянь українською мовою.

Розглядаючи порівняння як мовний та стилістичний засіб, Е. О. Фінік зазначає, що саме порівняння вважається найбільш фундаментальною формою образної мови. Як лінгвістичний феномен порівняння репрезентує собою явище надзвичайно різноманітне: це і структурні, і значеннєві засоби відтворення семантики порівняння, і синтаксична роль, і стилістичні особливості означених конструкцій (Вежбицкая, 1996).

У романі «Загублена» американської письменниці Гіліан Флінн є багато яскравих метафор, які підкреслено порівняннями.

*«The sun was still **an angry eye in the sky**» – «Сонце все ще сяяло в небі подібно сердитому оку».*

*«He has a great smile, **a cat's smile**» – «У Ніка широка посмішка – посмішка ситого kota».*

Перекладач зберіг цей прийом, іноді вдаючись до інших стилістичних прийомів (в першому прикладі – порівняння). Гіліан Флінн використовує також порівняння для вираження оцінки, емоційного пояснення, індивідуального опису, для створення асоціації, спираючись на досвід читача, для надання гумористичного або іронічного ефекту:

*«Her brain, all those coils, and her thoughts shuttling through those coils **like fast, frantic centipedes**» – «Мозок з безліччю звивин, за якими стрімкими багатоніжками бігають думки».*

*«They have no harsh edges with each other, no spiny conflicts, they ride through life **like conjoined jellyfish** – expanding and contracting instinctively,*

fling each other's spaces liquidly» – «В їх спілкуванні немає гострих кутів, ніяких конфліктів; вони рухаються по життю ніби зрослися медузи – інстинктивно розширюються і стискаються, плавно перетікаючи в порожнині один одного».

Встановлено, що переклад здійснювався на таких рівнях: на рівні лексичної відповідності; на рівні контекстуальних підстановок. Відзначено численні випадки граматичних заміни, а також стилістичні зміни (посилення або послаблення конотацій). Усі ці прийоми дозволяють перекладачу підтримувати або змінювати інтенсивність функції оцінки.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Метою цього дослідження було вивчити український переклад роману «Загублена», щоб дослідити стратегії, які використовуються для перекладу порівнянь. У своїх книгах письменниця розкриває звичай сучасного суспільства, викриває його вади, зриває маски. Велику увагу вона приділяє психології героїв, їхнім почуттям, мотивам тих чи тих вчинків, розкриваючи при цьому характер персонажа. Використання емоційно забарвлених лексичних одиниць і різних літературних засобів виразності дозволяє авторці створити певний психологічний фон і напружену атмосферу.

Основу авторського стилю складають помітні й колоритні епітети, метафори, порівняння. Ці засоби виразності дозволяють показати емоційний стан, висловити недомовленість. Для текстологічного порівняльного аналізу важливим виявляється те, що не всі стилістичні фігури, а також настрої і манера письма автора були передані в перекладі, а це не зовсім цілісно передає стиль письменниці. Однак в деяких випадках вони були компенсовані перекладачем за допомогою інших літературних прийомів.

Особливістю стилю Гіліан Флінн є також використання сленгізмів. Це пояснюється тим, що авторка переконливо намагається показати мовне вираження сильних переживань героїв, а також передає особливість розмовної мови своєї країни в діалогах, що цілком природно.

Порівняння відтворюються, здебільшого, за допомогою перекладу прямим відповідником, при цьому образ порівняння зберігається. Крім цього, порівняння можуть перекладатися за допомогою трансформацій смислового розвитку, додавання та описового перекладу.

Отже, ефективність передачі порівняння як інформаційно насиченої одиниці залежить від того, якою мірою переклад зберігає закладену

в початковому тексті інформацію: 1) об'єктивну (таку, що відображає якийсь фрагмент реальної дійсності); 2) експресивну, емоційну, естетичну (здатність порівняння викликати в читача певні почуття й емоції через яскраву образність, що лежить в основі порівняння); 3) стилістичну (співвіднесення порівняння з тим чи тим функціональним стилем або підстилем).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Альбота, С. М. (2021). Мовні особливості інтернет-комунікації під час пандемії. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія» 45*, 11 – 18. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка.
- Арутюнова, Н. Д. (1988). *Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт : монография*. Москва : Наука.
- Арутюнова, Н. Д. (1999). *Язык и мир человека: монография*. Москва : Языки русской культуры.
- Ахманова, О. С. (2004). *Словарь лингвистических терминов*. Москва : Едиториал УРСС.
- Брандес, М. П. (2004). *Стилистика текста. Теоретический курс : учебник*. Москва : Прогресс – Традиция : ИНФА.
- Вежбицкая, А. (1996). *Язык. Культура. Познание : учебник*. Москва : Русские словари.
- Вольф, Е. М. (2009). *Функциональная семантика оценки*. Москва : Едиториал УРСС.
- Гак, В. Г. (1995). Эмоции и оценки в структуре высказывания текста. *Вестник МГУ*, 124 – 136.
- Дацько, Ю. М. (1991). Лексичні засоби вираження негативної оцінки в англійському соціально утопічному романі. *Іноземна філологія*, 38 – 43. Львів : Світ.
- Флінн, Гіліян. (2017). *Загублена* / пер. з англ. Н. Гайдай. [Lost]. Київ : КМ – БУКС.
- Discursive and metaphorical features of the «BREXIT» concept (2021). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 1*, 48, 59 – 62. Одеса.
- Gillian Flynn. *Gone Girl*. Broadway Books. (2014).

REFERENCES

- Albota, S.M. (2021). Movní osoblyvosti internet-komunikatsii pid chas pandemii. [Language features of Internet communication during a pandemic]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii «Filolohiia»*. 45, 11 – 18. Drohobych : Red.-vyd. viddil DDPU imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]
- Arutiunova, N. D. (1988). Typy yazykovykh znachenyi: Otsenka. Sobytye. Fakt : monohrafyia. Moskva : Nauka. [in Russian]

Arutiunova, N. D. (1999). *Yazyk y myr cheloveka: monohrafiya*. Moskva : Yazyky russkoi kultury. [in Russian]

Akhmanova, O. S. (2004). *Slovar lynchvystycheskykh terminov*. Moskva : Edytoryal URSS. [in Russian]

Brandes, M. P. (2004). *Stylistyka teksta. Teoretycheskyi kurs : uchebnyk*. Moskva : Prohress – Tradytysia : YNFA. [in Russian]

Vezhbytskaia, A. (1996). *Yazyk. Kultura. Poznanye : uchebnyk*. Moskva : Russkyye slovary. [in Russian]

Volf, E. M. (2009). *Funktsyonalnaia semantyka otsenky*. Moskva : Edytoryal URSS. [in Russian]

Hak, V. H. (1995). *Emotsyy y otsenky v strukture vyskazyvaniya teksta*. *Vestnyk MHU*. 124–136. [in Russian]

Datsko, Yu. M. (1991). *Leksychni zasoby vyrazhennia nehatyvnoi otsinky v anhliiskomu sotsialno utopichnomu romani*. [Lexical means of expressing negative evaluation in an English socially utopian novel]. *Inozemna filolohiia*, 38 – 43. Lviv : Svit. [in Ukrainian]

Flinn, Hiliian. (2017). *Zahublena / per. z anhliiskoi mowy N. Haidai*. Kyiv : KM – BUKS. [in Ukrainian]

Discursive and metaphorical features of the “BREXIT” concept (2021). [*Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology*]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Filolohiya*. 1. 48, 59 – 62. Odesa. [in Ukrainian]